

PLANTES D'ALTAFULLA (14)

Maria Noguera Figueras
mnogue32@gmail.com

Resum: Descripció de nou plantes que creixen al terme d'Altafulla indicant el nom científic, el popular en català i castellà i el local. També es donen a conèixer les localitzacions i aplicacions.

Paraules clau: Rave de mar, ravenissa blanca, ravenissa groga, ricí, ripoll, romaní, rosella, roser caní, ruda.

Abstract: In this issue nine plants that grown in Altafulla municipal area described and their scientific and local names are given as well as their aplicacions or uses.

Key words: sea rocket, white rocket, field mustard, smilgrass, castor oil plant, rosemary, poppy, wild rose, rue.

Rave de mar (*Cakile maritima*)

Família de les crucíferes (brassicàcies)

Nom local:

Sinònims: Ravenissa de mar.

Castellà: Oruga de mar, rábano de mar, roqueta de mar, ruca de mar.

Localització: Es troba a la platja, creix a la sorra en zones nitrogenades per restes orgàniques de canyes i algues aportades per les mares. Necessita exposició al sol i no suporta baixes temperatures.

Descripció: És una planta de 15 a 50 cm. d'alçada, amb tiges i fulles carnosos i verdes. Les flors, agrupades a l'extrem de les branques, tenen quatre pètals, són blanques o liloses; floreix tot l'any. Els fruits són síliques amb forma de fletxa d'uns 3 cm. de llarg que floten a l'aigua afavorint la dispersió de les llavors.

Aplicacions: Té propietats antiescorbútiques, cicatritzants i aperitives. Les fulles,

tiges i flors són riques en vitamina C; tenen un gust amarg però les fulles tendres es poden menjar amanides. Els fruits tendres serveixen d'aliment a diferents espècies d'herbívoros.

Ravenissa blanca (*Diplotaxis eruroides* L.)

Família de les crucíferes (brassicàcies).

Nom local: Ravenissa blanca.

Sinònims: Ravenissa blanca, ravenell blanc, eruga silvestre.

Castellà: Oruga silvestre, rabaniza blanca.

Localització: Camps de conreu, vores de camins.

Descripció: Planta herbàcia que pot arribar als 50 cm. d'alçada. Té les tiges erectes; les fulles bassals formen roseta i les superiors són alternes. Les flors de quatre pètals blancs en forma de creu agrupades en raïms, molt perfumades. Els fruits són síliques d'uns 4 cm. amb dues rengleres de llavors. No creix per sobre dels 1.000 metres.

Aplicacions: Té propietats diürètiques, antibacterianes i antiescorbútiques. S'ha utilitzat per tractar afonies i faringitis. Antigament s'utilitzava per aliment de bestiar domèstic (conills, gallines...)

Curiositats: El perfum dolç que tenen les flors atrau les abelles essent un inconvenient per la pol·linització d'altres plantes que no tenen tant atractiu. És un dels motius de ser considerada mala herba pels pagesos.

Ravenissa groga (*Sinapis arvensis* L.)

Família de les crucíferes (brassicàcies).

Nom local: Ravenissa groga.

Sinònims: Ravenissa groga, mostassa borda, mostalla borda, mostassa de camp

Castellà: Liviana, mostaza silvestre.

Localització: En terres remogudes, camps de conreu, vores de camins, llocs pedregosos.

Descripció: És una planta que té fins a 100 cm. d'alçada. Les fulles inferiors són amples amb divisions profundes; Té abundància de pèls a les nervadures i la tija. Les flors de quatre pètals de color groc viu estan agrupades en raïms als extrems de les ramificacions. El fruit és una síliqua molt prima amb una sola renglera de llavors.

Aplicacions: S'havien fet servir les llavors fetes farina en cataplasma amb farina de lli per afeccions reumàtiques, respiratòries i estats de cap congestionat ja que té propietats va-

sodilatadores, però també produeix irritació de la pell. Utilitzada en excés resulta tòxica i pot produir butllofes. Les fulles són comestibles amb un gust un poc picant. Les llavors picades poden utilitzar-se per aromatitzar alguns plats ja que són parentes de la mostassa.

Ricí (*Ricinus communis* L.)

Família de les euforbiàcies.

Nom local: Figuera infernal, resino.

Sinònims: Cagamuja, cagamutxo, enfiter, figuera infernal, fesolera de llum, llagasta, rènega.

Castellà: Higuera infernal, palma de cristo, ricino.

Localització: Vores de camins, la fotografia correspon a la zona dels Munts. (És una planta originària de l'Índia o de l'est d'Àfrica. A Europa és introduïda amb finalitats medicinals).

Descripció: Arbust de 2 o 3 metres però que en condicions favorables pot arribar a uns 10 metres. No suporta les gelades. Les fulles són molt grans, entre 10 i 30 cm., palmades amb el marge dentat. Té dues classes de flors, masculines i femenines. Les femenines estan agrupades en una panícula vermella en l'àpex de les rames i a la part baixa s'hi troben les flors masculines. El fruit és una càpsula amb pues, conté tres llavors grans que són les que contenen la ricina.

Aplicacions: L'oli de ricí és utilitzat com a laxant, per suavitzar la pell i tractar berrugues i mussols, en la cosmètica del cabell, ajuda en el creixement de les pestanyes, per combatre dolors musculars. Les llavors són tòxiques i la seva ingesta pot provocar la mort. La ricina és la proteïna tòxica que es troba a les llavors però no a l'oli de ricí.

Curiositats: A Altafulla s'havia conreat ricí a la Fassina i a les hortes de Tamarit, per fer lubricant per a frens.

Ripoll (*Oryzopsis miliacea* L., o *Piptatherum miliaceum*)

Família de les gramínies (poàcies)

Nom local: fenàs de secà.

Sinònims: Nugadella, fenàs de canonet.

Castellà: Lastón, hierba palo, mijera, mijo mayor, cerrillón fino.

Localització: Camps abandonats, vores de camins.

Descripció: Herba que pot arribar al metre i mig d'alçada. Les tiges erectes, rígides. Les fulles envolten la tija, tenen una lígula d'1 mm, el limbe linear. La inflorescència

és una panícula d'uns 30 cm, amb moltes petites espigues que pengen una mica, i flexible. El fruit fusiforme és de color rogenc. Floreix d'abril a novembre

Aplicacions: Abans s'usava al camp per lligar garbes, també com a farratge ja que el fruit és ric en substàncies de reserva.

Curiositats: Els grans són semblants al mill.

Romaní (*Rosmarinus officinalis* L.)

Família de les labiades (lamiàcies).

Nom local: Romarill.

Sinònims: Romanill, romer.

Castellà: Romero.

Localització: La podem trobar des de la vora del mar fins a la muntanya. Prefereix llocs assolats i sols calcaris.

Descripció: Arbust de mig metre a un metre d'alçada, molt aromàtic i verd tot l'any. Les fulles són linears, dures, verdes a la cara superior i blanquinoses i peludes a l'anvers, molt oloroses. Les flors labiades són de color blau clar amb taques allargades de blau fosc. Floreix tot l'any però té especial florida a la primavera i a la tardor.

Aplicacions: En medicina és important per les seves virtuts antisèptiques, estimulant, per combatre dolors articulars. Es feia servir l'alcohol amb romaní per netejar llagues i fer fregues a les articulacions. En infusió és bona per al fetsge. És utilitzada en perfumeria i a la cuina per guisar, perfumar oli i vinagre. És important en la producció de mel ja que la llarga florida proveeix de nèctar a les abelles. Es recomana no fer ús del romaní a pacients epilèptics, diabètics i a dones en període d'embaràs i lactància.

Curiositats: Un dels significats del nom és rosada de mar. Els romans consagraren aquesta planta a Venus, deessa de l'amor i la bellesa. Hi veien en la seva imatge sempre verda el símbol del record i la fidelitat, i així formava part dels ornaments nupcials de les núvies.

Rosella (*Papaver rhoeas* L.)

Família de les papaveràcies

Nom local: Quequerequec, roella, falangistes.

Sinònims: Babol, badabadoc, caputxí, gaigallaret, gallaret, gallet, màpula, monges, paparota quequerequec, roella, vermelló.

Castellà: amapola, ababol.

Localització: Camps de conreu, vores de camins.

Descripció: Herba anual que pot arribar als 90 cm. d'alçada. La tija erecta, prima, amb gran quantitat de pèls curts. Les fulles compostes, alternes, dividides en segments; les inferiors són peciolades mentre que les superiors són sèssils, s'uneixen directament a la tija, sense pecíol. Les flors són grans, d'uns 4-8 cm de diàmetre, formades per 2 sèpals i 4 pètals. Quan la poncella és tancada la corol·la passa d'un color blanc a un vermell escarlata intens, sovint amb una taca basal negra. Té una gran quantitat d'estams negres. El fruit és una càpsula d'uns 2 cm. que conté gran nombre de llavors negres. La saba és un làtex.

Aplicacions: És de la família del cascall, l'adormidera, però amb efectes lleugerament sedants. Té suaus propietats medicinals amb efectes calmants i hidratants de la mucosa respiratòria que ajuden a suavitzar la tos. També ajuda a dormir. S'usa com a colorant. Les llavors són inofensives i es poden utilitzar com a condiment. En proporcions petites no és tòxica. Les fulles si que són tòxiques per als animals, però agafades tendres poden cuinar-se com espinacs.

Roser caní (*Rosa canina* L.)

Família de les rosàcies.

Nom local: Gavarrera, rosa de bardissa.

Sinònims: Roser silvestre, roser bord, gavarrera, despullabelitres, escanyavelles, gratacul, tapacul.

Castellà: Rosal montés, rosal de culebra, rosal per-runo, escambrujo, escaramujo, escarbaculo, tapaculo.

Localització: Vores de camins, bardisses de vora el riu, vores de camps.

Descripció: Arbust que pot arribar als 6 m. d'alçada. Les tiges estan cobertes d'agullons corbats cap a vall; per la semblança amb els ullals de gos se li dona el nom de canina. Les fulles estan compostes per 5 o 7 folíols sense pèls. Les flors de cinc pètals grans blancs o roses. El fruit és un receptacle allargat, amb la pell de color taronja o vermell, carnosa a l'interior i molt rica en vitamina C; els pèls urticants que protegeixen una vintena de llavors. Floreix entre abril i juliol.

Aplicacions: Els fruits s'utilitzen per fer confitures anant en compte d'eliminar bé els pèls i llavors. Té propietats astringents, antiescorbútiques i diürètiques.

Curiositats: De petits es feia com a broma pesada de posar alguns pèls a l'esquena de companys de jocs; se n'hi deia el pica-pica.

Ruda (*Ruta graveolens* L.)

Família de les rutàcies

Nom local: Ruda, despatxafadrins, herba de les bruixes.

Sinònims: Ruda vera, herba de les bruixes.

Castellà: Arruda, ruda.

Localització: Zones seques, vores de camins, garriga.

Descripció: Petit arbust que pot arribar a 70 cm. d'alçada. Les fulles son compostes amb un nombre parell de folíols i un a la punta. Són de color verd grisós. Tenen un sabor una mica picant i una olor forta i desagradable. Les flors, agrupades en corimbos a l'extrem de les branques, són petites, amb quatre pètals grocs-verdosos. El fruit és una càpsula amb 5 lòbuls plens de petites llavors negres.

Aplicacions: És usada com a planta medicinal per tractar la histèria, l'epilèpsia, còlics, cucs intestinals, enverinaments, problemes oculars, menstruacions doloroses, problemes de varices, com a sedant, sudorífic i estomacal. Però s'ha d'anar amb compte ja que és tòxica i perillosa en determinats casos. És una planta emmenagoga, és a dir que estimula el flux sanguini i pot provocar avortaments o menstruacions forçades. També pot provocar vòmits i diarrea. No es pot donar a qui té problemes de ronyó. Convé no aplicar la ruda sobre la pell si li pot tocar el sol ja que pot provocar ampolles i lesions. S'utilitza a la cuina i en la preparació de licors.

Curiositats: La paraula *graveolens* fa referència a l'olor forta i desagradable que desprèn la planta. Hi ha unes dites: "Qui té ruda, Déu l'ajuda" "A la casa que té ruda, no s'hi mor cap criatura" fent referència a les múltiples aplicacions que té. Des d'antic és una planta considerada màgica. Allunya les bruixes i els homes llop i les serps. És considerada la planta del perdó perquè qui la pren perdona i és perdonat procurant optimisme. En el llenguatge de les flors significa baixesa i desdeny.

Bibliografia

BONNIER, Gaston; LAYENS, G. de (1975): *Flore complete portative de la France, de la Suisse et de la Belgique* . Librairie Générale de l'Enseignement, Paris.

FONT I QUER, Pius: *Plantas medicinales. El Dioscórides renovado*. Ed. Labor, Barcelona 1987, 10ª edició.

FOLCH I GUILLEN, Ramon: *La vegetació dels Països Catalans*. Ketres Editora, Barcelona 1985.

GREENAWAY, Kate (1984): *El llenguatge de les flors*. Ed. Elfos, Barcelona.

Pàgines Web:

<http://floracatalana.es/> Herbari de Jordi Cebrian

<http://herbarivirtual.uib.es/> Universitat de Barcelona i Universitat de les Illes Balears

<http://www.florasilvestre.es/mediterranea/> Flora silvestre del Mediterrani

Fotografies:

NOGUERA FIGUERAS, Maria

Informació Local:

GATELL GAVALDÀ, Salvador

VIVES MILÀ, Joan